

Biblioteka „Kalendar”

knjiga 126

Izdavač zahvaljuje
Pokrajinskom sekretarijatu za kulturu,
javno informisanje i odnose sa verskim zajednicama
AP Vojvodine na finansijskoj podršci za objavljivanje ove knjige.

Copyright © 2023 Ilija Bakić

Copyright © 2023, za srpski jezik, za Srbiju i Crnu Goru, AGORA

Ova publikacija se u celini ili u delovima ne sme umnožavati, preštamovati ili prenositi u bilo kojoj formi ili bilo kojim sredstvom bez dozvole autora ili izdavača, niti može biti na bilo koji drugi način ili bilo kojim drugim sredstvima distribuirana ili umnožavana bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač po odredbama zakona o autorskim pravima.

Stavovi autora izneti u knjizi ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva za sufinansiranje.

ILIJA BAKIĆ

KRAUT
ili
SAĆE

Novelroman

I

KOŠTANO SAĆE

Prvi zraci Sunca dozovu putnike do istočne ograde. Obavijeni prekrivačima i ceradama, pod koje su se svili po ukrcavanju, usred duboke noći, onda suvim a sada već vlažnim od rose, ćutke gledaju kako sjajna kugla pluta u maglovitoj kopreni nad mermerno glatkom vodom. Vetar je sve vreme duvao iznad njih i napinjao samo vrhove jedara. Dole, ni lahor nije hladio lica i oči vrele od varljivih snova izmešanih sa iskidanim mislima. Kao da jeste voljno da ne raskida ove opsene, svetlo danje pristizalo je sporo čuvajući vid posmatrača od bljeskova.

Skriven kapuljačom ogrtača Jakopus Kraut se teško nasloni na podupirač stepeništa koje je sa srednje vodilo na višu, krmenu palubu. Usne, obrazi, kaptci i čelo bili su mu suvi, kao da od pergamenta jesu tek bačenog u vatru i još nezahvaćenog plamenim jezicima. Osećao je slabost u udovima, teskobu u grudima i tešku kamenu grudvu u stomaku. Vrtoglavica i pomračenje vida skoliše ga dok je ustajao sa ležaja koji je, u mraku, priprazio među namotajima užadi i sanducima, ali se povukoše kada se uspravio i duboko udahnuo pro hladni vazduh pun soli. Slutio je da njegovo stanje ima veze sa grozničavim snom u koji je nenadano pao da ga odatle istrgnu glasovi saputnika. Ipak, ma koliko se trudio, ne uspe da se opseti ničega od zbivanja koja su ga nosila u drugom svetu. Jedino su tupa mučnina i teskoba ostale od sanja i, ležeći na žilama unutarnjim, prečile da krv slobodno kola telom. Nekakva utrnulost dizala se i padala u njemu.

Nameran da se istrgne iz zagrljaja slabosti Kraut žustro, koliko je uopšte mogao, smakne kapuljaču i bezbroj kapljica obli njegovu golu lobanju i lice, terajući da drhturi od blagorodne jeze koja, napokon, oslobodi čitavo telo.

Udahnuv duboko, on pogleda oko sebe pa se ponovo pokri. Srećom, niko se nije osvrtao pa njegova rugoba osta nezapažena. Zado-

voljno klimnuv povuče se do noćasnijeg brloga i sedne na klupko debele užadi. Mada nije mario za svoj izgled, odavno mu je jasno da običan svet zazire od bilo kakvih mana, belega ili nakaznosti, makar ove bile i neznatne i ni po čemu smetnja za normalno ponašanje i op-
hođenje. Ružnoća i rugoba plaše ljude jer ih teraju da iznova shvate da su oni, ma koliko mladi i zdravi bili, samo na korak od isto takvog usuda koji ih može u trenu zadesiti. Otuda mnogi ne prezaju od napadaja, tuče, prebijanja tih koji se razlikuju. No, u senci debele tkanine Kraut je siguran da ga niko neće primetiti a kamoli zagledati, smatrajući ga iskušenicom ili nekim ko uzdržavanjem i smernošću okajava svoje grehe.

Kako se Sunce blagorodno uzdizalo, pokrov magle bivao je tanji dok se poslednji bleđi konci nisu stopili sa penom talasa koje je cepao pramac lađe. Radoznalci počеше da se povlače u senke, sve kraće i bleđe. Onda mornari razapnu platno između jarbola pod koje su se putnici zahvalno skrili.

Nameran da i nadalje ne izaziva pažnju i strpljenje, Kraut dovuče zavežljaj pod tanušnu senku, posedne u njoj malo, tek da označi svoje mesto da bi potom ustao i, gledajući da nije na putu užurbane posade, došeta do pramca i zagleda se u horizont gde se bleđost nebosklona stapala sa morem.

„Još je rano da se vidi ostrvo. Tek u sumrak će se ukazati”, rekne mu, u prolazu, bradati mornar lica islikanog nizovima crnih tačaka koje su kružile oko očiju, nosa i usta.

Klimnu na ove reči ali se ne pomeri. Ukočivši vrat, namerno se uzdrža od treptanja sve dok suze ne navru, pokriju oči i namah pomute slike iz kojih je boja već iščilela. To novo, vodeno sočivo, umiri se i izoštri vid tako da se linija horizonta precizno ocrta. Videvši željeno opusti se pa kapci bolno padnu i donesu blagotvornu tamu, prozirnou, boje narandže. Odmahnuv glavom ponovo otvori oči i pođe nazad. U trenu se, ispod vode, ukaže brza senka, čija dužina je premašala polovinu lađe. Ali kad pokuša da je bolje pogleda, ona potone u dubine.

Pred podne, kad su senke potpuno nestale a ispod platna, između tela, izraslo klupko jare, Kraut se, znojnog lica pod usijanom

tkaninom, borio sa željom da ustane i tako izmakne tuđim dodirima, dubokom disanju, hripanju i škrgutu zuba. Znao je da ga izvan zabrana čeka vrelina ali i lahor koji će osušiti mokro meso i doneti, makar i nakratko, osveženje. Ipak, potreba da se ne ističe čvrsto ga veza za daske palube.

U želji da pobjegne od muka telesnih zagleda se unutra. Krhku pažnju jedva uobličići u posetioca i odvede ga do Zamka sećanja. Prešavši kapiju krene prema levoj ugaonoj kuli. U prvoj prostoriji razazna karte zemalja kroz koje je prošao. Pogledom isprati puteve i mostove, uzvère se na planinske prevoje i sa snežnih vrhova razgleda doline i gradove u njima. Da je želeo, mogao je da uđe u bilo koje naselje i da prepozna natpise u svim svratištima, da vidi sobe u kojima je boravio i krevete u kojima je spavao.

Umesto toga, okrene se i vrati u hodnik da bi ušao u dvoranu prekrivenu kartama zemalja koje nije pohodio. Iznova sledeći tokove reka i planinskih venaca, silazio je u široke doline, hodao obodima pustinja, onih peščanih i onih kamenih. Obilazio je i zidine gradova, odolevajući izazovu da uđe preko spuštenih mostova i otvorenih kapija jer tamo ga nije čekalo ništa osim praznine presećane linijama ulica. Nije želeo da njegov um ispuni šupljine svojim slikama. Ako bi to dozvolio, ne bi mogao da vidi pravi grad kad, jednog dana, zaista ušeta u njega. Umišljaji bi zamaglili pogled i sprećili da stvarno bude na tom mestu. A kada bi, otišav dalje niz put, hteo da se, u sećanju, vrati u grad, nikada ne bi bio siguran nije li kakva slika koju je sam stvorio zauzela mesta pravoj. Otuda je uvek zastajao na prilazima gradu i posle razgledanja zidina nastavljao niz put. Glad mašte utoljavao bi u drugim sobama u kojima je gradió svoju zemlju Imaginariju.

Okrenuvši leđa kneževskom gradu iznad široke Crne reke, krene uzbrdo, prema snežnom prevoju kada ga laki udar u rame vrati u usijano grotlo dana. Oči se okrenu prema napolju i zažmire pred jarom. U dnu pogleda nekakva je prilika hitala prema ogradí lađe. Bez ikakvih misli uspravi se i krene za njom. Već posle dva koraka oseti da vetar krade njegov znoj. Izvan zaklona beše sveže kao da je ugazio u

prohladno veće rane jeseni. No, pred ogradom nesta blagorodne jeze a toplota, mada manja nego ispod cerade, nalegne na leđa.

Nakašlje se prema putniku koji je, zagledan u more, čvrsto stegao ogradu. Ovaj okrene bledo lice hrskavičavih, krhkih, gotovo neodlučnih crta, ublaženih dugom svilenkastom kosom koja je virila ispod trorogog šešira.

„Izvinjavam se... znam da sam vas gurnuo ali, jednostavno, nisam mogao više da izdržim. Imao sam osećaj da ću se ugušiti ako odmah ne izađem”, u dahu izrekne mladić.

„Izvinite, ponizno vas molim.” Kraut ne rekne ništa.

„Zaista mi je žao i neprijatno mi je, poštovani gospodine. Tako se odista ne ponaša čovek gospodskih manira ali, kako rekoh, nisam više mogao da se kontrolišem. Osećao sam da ću se ugušiti i... Ponizno molim da mi oprostite.”

„Poniznost posle drskosti nije preporuka za gospodstvo, mladiću. Na mome mestu neko bi već tražio zadovoljštinu u dvoboju. To vam je jasno, zar ne? Sa previše reči koje upotrebljavate da biste se izvinili samo bi podstakli nečiju obesnost...”

„Ali ja... dvoboj, molim vas...”

„Takođe nije dobro prekidati sagovornika. To ga takođe može nagnati da kazni vašu drskost i nevaspitanje. Ipak, srećom po vas, ja nisam voljan niti da vas učim lepim manirima niti da vas kažnjavam što ih olako zaboravljate. Biti gospodin znači i dostojanstveno trpeti muke tela. Stoga ću prihvatiti vaš, u osnovi, jadan izgovor. Jer ste, srećom po mene, brže poklekli pred jarom i zaparom i svojim begom dali i meni mogućnost da se maknem ispod te nepodnošljive cerade.”

„Ah, sada mi tek jeste laknulo. Već sam pomislio da ću... svašta mi je palo na um.

Hvala vam, hiljadu puta hvala. Ne, ne, mnogo hiljada puta vam hvala.”

„Vidim da vas nizanje brojeva oduševljava, baš kao i avantura putovanja. Takvo šta jeste pohvalno za mladog čoveka. Te strastvene želje za znanjem. Kroz njih se um razvija, čula oštre a sposobnosti zaključivanja povećavaju.”

„Zahvaljujem, poštovani gospodine. Ako dozvolite, moje ime je...”

„Bez imena mladiću. Ona nam nisu potrebna kada smo na ovako skućenom prostoru pa se neprestano dodirujemo ramenima. A nije zgorega da se, u zemljama koje ne dele naše vrednosti i vrline, izbegavaju svi mogući znaci koji bi otkrili ko i šta smo. Uostalom, zapazite da naši domaćini takođe izbegavaju da reknu svoje ime pa im neće smetati ni to što mi prećutkujemo svoje. Ali, mada se čine nezainteresovanima, svakako bi voleli da ga čuju.”

„Nisam siguran da razumem vaše tvrdnje. Nije da ih stavljam pod sumnju već...”

„Predlažem da promenimo mesto. Ovde je isprva bilo prijatno ali sada je vrelina nesnosna. Pođimo prema krmi, tako će nam vetar duvati u lica i grudi i bar malo rashlađivati krv. A smatram da je sasvim pristalo i da, kad dođemo tamo, skinemo kapute. Mada nisam video nijednu damu na lađi, poštovaćemo pravila ponašanja. Naše svilene košulje učas će se osušiti od znoja koji ih natapa da bi zatim njihov lepet dodatno ohladio telo. Pođimo.”

„Ako mogu da kažem, potpuno se slažem.”

„Pa vi ste poeta, mladiću. Pretpostavljao sam.”

„Da, pomalo pišem stihove ali me muze još uvek ne pohode tako često.”

„One su božanska bića te im treba biti veran i nadati im se skromno i usrdno. I, naravno, pisati. U slabim se stihovima počesto nalaze koreni velikih dela. Valja vežbati i biti smeran. Gordost zna da otera muze više nego sve druge mane čovečije.”

„Zar ste i vi poeta?”

„Ne mladiću. Ja jesam ponekad stihovao ali slutim da, ipak, nisam odabran da kroz mene porode se pripovesti i pesme. Kao sile, sve one kruže oko nas i odabiru povlašćene kroz koje će osvanuti na ovom svetu. Zašto odabiru jedne a ne druge tajna je kao što je tajna i nastanak tih slobodnih sila. Mi zaista dodirujemo Božansko čitajući reči koje nas nose u druge svetove. A tih svetova ima bezbroj jer sve pesme i sve pripovesti nisu ni izbliza ispisane.

Dakle, nažalost ili na sreću, ja nisam odabran za takve počasti. Stoga sam samo puki posmatrač sveta kojim hodim i koji mene kao i sve nas okružuje.”

Koračajući između nagomilanih sanduka i ograde, Kraut napred, mladić za njim, stignu do krmaroša koji je, u širokom raskoraku, snažnim rukama držao veliki točak, pogleda uprtog, preko svih paluba lađe, u horizont. Zmije tetovirane na njegovim rukama, od šaka do ramena, kao da migoljahu dok su se mišići pod njima pomerali. Mornar nije obratio pažnju na njih, činilo se da ih ne primećuje pa oni, ćutke, nastave sve do poprečne ograde iza koje se raširila vodena pustinja i na nju nalegla praznina nebosklona uznemirena gde-gde titrajima od kojih je oko uplašeno bežalo.

„Jesu li to vazdušni duhovi?”, zapita mladić pokazujući vrtlog od koga se i linija horizonta krivila.

„Nije mi znato postojanje takvih stvorova. Istina, čuo sam priče običnog puka o njima, no nisam našao potvrdu njihovu u spisima.”

„Ali tamo očito nečega ima. Nevidljivog stvora zbog koga svetlo danje biva iskrenuto. Da tamo nema ničega, svetlo bi nam donelo sliku bez mane, zar ne?”

„Odgovor na vaš upit nije nimalo jednostavan. Argumenti koje iznosite jesu logični ali ne i dovoljni. Dozvolite da vas podsetim da ćete, ako lako mahnete blizu plamena sveća, izazvati njegovo pomeranje i uvijanje pa će i svetlo zaigrati, a sa njim i slike koje svetlo nosi. Te pokrete ipak ne izaziva kakvo nevidljivo biće ili, da budem precizniji, biće koje vi ne vidite, već vaša ruka uznemirava slojeve vazduha i etra u njemu. Valja, otuda, biti oprezan pri tvrdnjama za koje nema drugih dokaza osim onoga što vidimo. A oko jeste varljivo, sa time ćemo se lako složiti.”

Mladić prećuta bilo kakav odgovor i nastavi da prati nedaleku a tajnovenu igru.

„Temeljan i ozbiljan naučenjak – a i poete su naučenjaci posebne vrste – mora šire i dublje da pogledava na dešavanja oko sebe. Usudio bih se reći da se bez takve spoznaje nikada nećemo udaljiti od minornih zaključaka. S druge strane, opsednutost onim što je nevidno i nematerijalno, tako prisutna među nama, ide na štetu otkriva-

nja pravila i principa na kojima se zasnivaju dešavanja kojima svakodnevno prisustvujemo a ne umemo da ih objasnimo. Zašto jabeke padaju sa drveta? Zašto predmeti bačeni uvis ne lebde umesto što se strovaljuju na tlo? Svi znamo da padaju ali zarad čega? Da li teži predmeti padaju brže i ako padaju, kojom brzinom? Ne postoji naučnjački odgovor na ova naizgled obična pitanja. Ili, recimo, zašto voda u posudi vri ako se zagreva? Ili, evo, osvrnimo se, zbog čega su senke ove lađe ljubičaste kada padaju na uzburkanu a plavičaste kada padaju na mirnu vodu?”

„Da li su baš ljubičaste? Izvinite, ali ja bih rekao da su tirkizne.”

„Ha! Bravo! Evo još jednog razilaženja...”

„Nisam mislio da protivurečim ali...”

„Ne, potpuno ste u pravu. Mi očito za istu boju imamo različito ime. Ili, može biti – a zašto ne bi? – da vi i ja vidimo potpuno različite boje jer su naše oči drugojačije? Vaše su blede a moje gotovo crne. Možda vi preciznije vidite svetle boje i blede nijanse a ja, jer su moje oči tako osetljive, tamnije boje pa stoga ne mogu da sagledam svet onako kao vi. Možda ja bolje vidim u sumrak i u pomrčini a vi, suprotno, po jasnom danu i jarkom svetlu... Vidite, u tome jeste suština. Moramo razjasniti vidljivi svet oko nas i tek se potom baviti spekulacijama, onim nematerijalnim sferama izvan nas. No, diskusije o tajanstvima i čudesima brojnije su i življe no one o običnim stvarima. Kao da je žeđ za egzotičnim pobedila. Nažalost, velim, nažalost...”

Kraut pogne glavu. Mada su mu oči bile otvorene, nije video ni glatko, lakirano drvo ograde, ni palubu niti rascep u vodi koji je ostajao za krmom. Njegov sagovornik nije umeo da prekine ćutanje iako je osećao da bi trebalo da izrekne nekakav sud kojim bi potvrdio prethodne tvrdnje. Osvrtao se nelagodno i, u trenu, daleko na pučini, ugledao tamnu grbu kako izranja iz vode, uzdiže se i u luku, bešumno, tone u dubinu. Ushićenje ga nagna da brzo udahne ali glas presahne pred likom čoveka utonulog u prazninu.

Oštri zvuk zvona trgne obojicu.

„Vode! Vode! Evo ga vode!”

„Koga vode?”

„Biće da je kapetan odlučio da putnicima podeli malo vode kako ne bi popadali u besvesnost.”

„A to znači? Oprostite, baš sam glupo rekao, mislim pitao.”

„Mladiću, manite se pustih priča. Hajdemo.”

„Nije mi potrebito. Imam punu čaturicu među stvarima.”

„Imam i ja, evo”, i pokaže čaturu za pojasom, skrivenu ispod nabora košulje, „ali ova je voda mlaka. Ona koju dele sigurno je čuvana u potpalublju, u buretu obloženom slamom, i svežija je od naše. Osim toga, treba čuvati sve što imamo dok ne budemo ponovo na suvom i možemo na kakvoj česmi ili izvoru natočiti svežu vodu. Valja biti oprezan i čuvan. Mladi ste, naučićete.”

„Ipak, neću piti iz posude koju svi koriste. Uzeću svoje lonče.”

„Bravo. Učite. Ne treba se previše mešati sa pukom jer je taj izvor svakojakih zala, bolestina i bluda koji mogu doći glave onih koji im ne pripadaju. Opšte je znano da su umni ljudi slabije telesne konstitucije i krhkijeg zdravlja. No, da su im mišice jake nedovoljno bi snage ostalo za njihov um i duh.”

Vrate se na srednju palubu da potraže svoje stvari. Kraut nađe prtljag ispreturan i prekriven razbacanom užadi. Pregleda torbu. Nestali su mu par čarapa i čista košulja. Svesku i pisaljku nađe nedirnutu. Bočicu tinte neko je otvorao i očito umočio prst u tečnost, prolivši malo po staklu, pa, kad je otkrio da mu ne može biti od koristi, zatvorio i gurnuo s videla. Osmehnuvši se takvoj nezajažljivosti, vrati razbacano u torbu. Prosta šolja od debele, pečene gline, bez drške, radoznalcu očito nije bila zanimljiva. Stavivši je u džep kaputa, uputi se prema grupi oko bureta.

Brkati mornar je zahvatao iz bureta i davao limeno lonče putniku. Ovaj bi ispio, vratio posudu i ustupao mesto sledećem u redu. „Drugi”, viknuo bi visoki, mišićavi, namršteni momak kraj bureta dok je njegov drug krpom brisao ivicu lončeta i ponovo zahvatao. Okolo je ležalo puno slame kojom je bure bilo obloženo.

Kraut stane na kraj reda. Njegov mladi poznanik ubrzo mu se pridruži, osvrne se, poverljivo približi i šapne: „Orobljen sam”.

„Zar?”

„Nestala mi je sva presvlaka. Čudo pa mi nisu uzeli ni lonče ni čuturicu. Šta da radim? Da prijavim kapetanu?”

„Ako mene pitate, sumnjam da bi prijava pomogla.”

„Ali lopov je na lađi, nije mogao da utekne.”

„Svakako, ali ne znate da li je to počinio ko od putnika ili iz posade. Na lađi postoji mnogo mesta gde se stvari mogu sakriti. Ako baš mora, kradljivac će ih baciti u more pre nego ga uhvate. Ali, isto tako i vas mogu, u pogodnom trenu, gurnuti preko ograde. Ili vam učiniti šta god drugo našao. Pošto niste naoružani niti vični borbi šakama, bili biste lak plen. Bude li ko video borbu, okrenuće glavu. Smatram da vam je najmundrije da se pritajite i pratite putnike koji su bili oko vas. Moguće je da uočite svoje stvari kod nekog od njih. A onda treba vrebati priliku i oteti ih, ako je moguće.”

„Ali ja nisam ni lopov ni otimač. To, to je nezamislivo.”

„Onda čuvajte ono stvari koje su vam ostale. Čuturu su vam ostavili verovatno misleći da je od vas dovoljno uzeto. Jer i od drugih su stvari kradene. Recimo od mene.”

„I od vas?”

„Da. Ali ništa važno. No, začutite sada, previše je ušiju uokolo.”

Kraut svoje sledovanje vode prespe u šolju pa izađe iz reda, priđe ogradi, osloni se leđima, i lagano je okusi. Uprkos mirisu i lakoj gorčini koji su dolazili od bureta koje nije dobro oprano pre punjenja, tečnost je dovoljno hladna da ga osveži. Pio je kratkim gutljajima između kojih bi udahnuo i opažao kako voda klizi do sredine tela. Još za tren bi je ćutao a onda se ona utapala u utrobu i postajala njen deo.

Mladić mu se pridruži, osmotri ga pa i on počne da pije pomalo. Kad završi, rekne:

„Bili ste u pravu. Svakako je bolja od vode u čuturici.”

Kraut samo klimne pa se okrene i zagleda u more. Lahor mu zagolica bradu.

„Preturili smo najtopliji deo dana. Vetrić s planina će nas rashladiti i učiniti ostatak puta lakšim. Mogli bismo potražiti hladovinu i, ako nam se da, odspavati malo. Budemo li pristali s večeri, neće valjati ako smo izmoreni. Biće potrebno naći prenoćište, a to može potrajati.”

„Da uzmemo stvari?”

„Teško da su sada nekome važne. Ako ih ponesemo, znatiželjnici bi mogli pomisliti da im je štogod promaklo pri prvoj poseti. Ne verujem da ste voljni da ih dočekate. Ja svakako nisam.”

„Ni ja. Mada to kažem teška srca.”

„Ali hladne glave. Hajdemo.”

Između dva sanduka od grubih dasaka i zida višeg nivoa palube nađu zaklon. Mladić uđe u prolaz, skine kaput i savije ga kao jastuk pa legne na bok. Kraut, savijenih nogu uprtih u jedan sanduk i leđa oslonjenih o drugi, sedne pred ulaz.

„Dozvolite da ja sednem a vi lezite”, zamoli poeta.

„Nema potrebe. Samo se vi odmarajte. Meni je baš potrebno da ispravim kičmu.

Nagnutost nad spise vremenom uzima svoj danak. Zatvorite oči i pokušajte da usnite.”

Tišina se spusti na njihov maleni zabran. Bruj glasova i talasa kao da se udaljio, da nije odmah tu, nadohvat ruke.

Kraut osloni potiljak na mlako, hrapavo drvo. Kapci jedva preкриše suve oči. U dobrodošloj tami zaigraju svetlucava bića nalik brzim crvima. Pokuša da prati jednog od njih ali stvor, među mnoštvom sličnih oko sebe, brzo izigra njegovu pažnju. Ili je promenio oblik svestan da ga neko posmatra. Kao što čovek, katkad, ima osećaj da na njegovim leđima leži nečiji pogled. Jesu li i ljudi crvići koji plivaju na oku kakvog diva? Što ih svakako ne sprečava da nadmeno tvrde da su razumna bića.

Naravno, ako jesu takvi, čitavu sliku svog položaja nikada neće shvatiti. Niti bi mogli, čak i da su im dokazi na videlu jer im to nije dozvoljeno. Ljudi su tako stvoreni i preko svojih granica ne mogu. To mogu bogovi, za njih nema granica pošto su baš oni ti koji ih određuju.

Otkuda onda njemu sposobnost da postavlja takova pitanja? Otkuda pravo? Ili je sve to samo obmana uma? Ali čija? Njegova, izazvana kakvom deformacijom u svesnosti? Ili Kreatorova, da ga zadrži od spoznaja Velikih Istina? Ili se poigra njima? Ili...

Odmahne glavom. Tlapnje. Logičke nesmislice. Stranputice. Hodnici Lavirinta u kome će, pre ili docnije, sresti svog Minotaura nemilosrdnog.

Ne, neće opet tim putevima, tim nizovima pitanja bez odgovora. Bolje da se vrati svom Zamku i obiđe ga. Uživa u pregledanju onoga što zna i u šta je siguran. Ima tome poprilično kako nije bio u južnom krilu. Krene poznatim putem iz podnožja brda prema kamenim zidinama, oštro ocrtanim spram svetlog nebosklona zore. Kad izbi pred opsadni jarak, teški most spusti se sa ulazne kule-kapije. Lanci zacementirani.

Njegovi koraci muklo odzvanjaju dok prelazi. Kapija je visoka, kameni blokovi masivni i dobro uklopljeni jedan u drugi. Izbije u dvorište pa skrene udesno. Iza njega se zalupi dignuti most. Stiže do ulaza u južnu kulu. U predvorju ga čeka tačno devet vrata koja vode u devet prostorija prizemlja sa po devet niša u svakoj.

Kula ukupno ima devet nivoa a na svakom višem postoji po jedna soba manje, sa po jednom nišom manje u svakoj nego na nivou ispod i po jedna soba više, sa po jednom nišom više u svakoj nego na spratu iznad. Na vrhu kule nema nijedne sobe ali postoji pod koji je tavanica poslednjeg nivoa. Taj prostor, mada nije soba, očito postoji iako, osim grudobrana, nema zidove. To odsustvo ipak je nešto, nekakva vrsta krune ili temelja ostalih nivoa. Bez njega se nivoi ne mogu brojati. Da nema tavanice najviši nivo, onaj sa samo jednom sobom, ne bi bio to što jeste već bi ostao otvoren, nedovršen, nepotpun.

Ali, kako onda da broji taj najviši nivo bez sobe? Nema broja za njega. Ni u jednom traktatu učenjaka nije našao odgovor. Svi oni ne poznaju njegovu dilemu tvrdeći da se ništa ne može brojati.

Možda je pogrešio u gradnji kule. Da li bi sve bilo drugačije da je kulu zidao tako da prvi nivo ima jednu sobu a svaki iznad po jednu sobu više od prethodnog. Tada ne bi bilo kraja broju mogućih soba, mada bi one bile sve manje i manje. Ali i samo zrno praznine između zidova računalo bi se kao soba.

Međutim, prva soba, a sa njom i sve ostale, ležale bi na temelju, na patosu i tlu ispod njega i bez njih ne bi bilo kule. Ne brojati ga

značilo bi da kula lebdi u vazduhu, bez temelja i patosa. A bez patosa prva soba ne bi bila potpuna.

I, opet, kako brojati prazninu, ništa?

Iznova se vrti u krug. Odmahne glavom. Tlapnje. Logičke nesmislice. Stranputice. Hodnici Lavirinta u kome će, pre ili docnije, sresti svog Minotaura nemilosrdnog.

Ulaz više ne vidi pa mu nema povratka. Izlaz i ne nazire. Može biti iza svakog ugla. Ili je negde skriven. Ili ga uopšte nema.

Ne. Ne. Ne sme da nastavi. Polako izdahne sve dok mu se pluća ne ispazne. Sačeka da srce odbije triput pa lagano, suzdržano, udahne sve dok se grudi ne nadmu do rebara. Pusti da se pluća isprazne. Sačeka. Udahne.

Dodir ga protrese. Otvori oči senkama.

„Konačno. Izvinite ako sam vas pregrubo drmao. Uplašio sam se. Niste odgovarali na poziv. Povukao sam vas za ruku ali niste reagovali. Jedva sam napipao bilo. Uplašio sam se. Izvinite.”

„Da, da. Sve je u redu. Zaspao sam.”

„Nikada nisam video da neko tako duboko spava.”

„U pravu ste, nisam smeo dozvoliti da toliko potonem. Ne osećam noge. Hoćete li mi pomoći da se uspravim?”

Oslonjen na poetino rame uspravi se ali odmah poklekne pa se nasloni na sanduk, grčevito stisne kapke i otvori ih. Sumrak je pristigao sa istoka dok se zapad još žario. Pred lađom se uzdigla grbina ostrva.

„Stigli smo.”

„Da. Nisam hteo da vas budim kad je osmatrač oglasio ostrvo na vidiku.”

„Biće dobro da odemo po stvari dok je još vidno.”

„Hoćete li moći?”

„Moje noge bi još da spavaju ali moraće da me slušaju i brže skupljaju i istežu žile.”

Teško je lomio otpor, posrtao i tražio oslonac u ogradi ili mlađicevoj ruci. Posle desetak koraka oseti kako trnci mrdaju u mesu, namršti se od bola pa stane. Krv jurne sve do peta pa se vrati uz nogu. Ubodi uminu.

„To je još juče moralo da stigne.” Ratio slegne ramenima.

„Imamo li zaliha?”

„Najdalje za nedelju dana ako se štedi.”

„Da. Moraće. Uradi tako.”

Kraut i opet odmahne pa, na gundanje pomoćnikovo, klimne te smakne pokrivač sa nogu i spusti ih sa sanduka za drva. Uspravi se a duboka stolica u kojoj presedeo je noć škripne. Teško utrnulim korakom dođe do stola da uzme pehar i ispije par poslednjih gutljaja vina sinoć natočenog. Gorčina razloži i spere naslage na zubima i jeziku i niz grlo klizne u utrobu. Jedan od zadnjih donjih zuba ključne ga duboko. On cokane jezikom i oćuti kako vazduh šišti niz krnjak donoseći teški zadah truleži. Ali, bol ne potraje. Još mu vreme nije, zaključi. A kad dođe, valjaće mu usijanom iglom probiti živac te, oslobođen te boli, čekati dolazak kakvog vidara ili makar berberina. Što ume da potraje jer retko čiji putevi sami vode u gubavište, a Dužd svoje službenike ovamo šalje s mena pa na uštap. Srećom, ako se to tako zove, Kraut je već starac pa usporeni su svi tokovi u njegovom telu, i oni životni i oni svesnosti i oni od bolesti, te on ima vremena više nego kogod u punoj snazi, kome sokovi vriju i brzo kolaju žilama.

Kad se napokon spusti u prizemlje, u golaj sobi ne nađe Ratia. Biće da mu je dojadilo čekanje pa otišao je za svojim poslom ili kakvom dokonom zabavom. Na velikom stolu, ipak, dočeka ga krpom pokriven tanjir. Pošto ukraj tanjira ne zatekne čašu vina ili makar vode, pođe do vrata ostave, uveri se da su, kako je i očekivao, zabravljena, pa uzme tanjir i krpu te se vrati u svoju sobu, do stola za koji sedne i, gledajući u, na vetru, razigrane čemprese, počne jesti nožem iseckano žilavo, sušeno meso i tvrdi hleb, zalivajući ih vinom dosutim u čašu iz vrbom opletenog, dobrano ispražnjenog balona. Samo mu je luk valjao, onako sočan i svež. Biće da je još koliko juče bio živ, u zemlji i brkovima svojim iz nje pio vodu, a perima duboko udisao noćnu svežinu te venuo pod dnevnom jarom.

Ratio se nerado bavi kujanjem ali Krautu to ne smeta. I ono malo gurmanskih prohteva i sklonosti koje je imao ishlapelo je u Dužddevim podrumima gde su retka čorba od repe i plesniva korica bili izistinska ali retka gozba.

Dok žvaće, baš se upinje da ne grize jako makar da je komade ise- kao tanko. Nikako da nauči da više ne treba da žuri. A u mladosti sa- motne je obroke smatrao nužnim zlom zbog koga nevoljno mora rad da prekida te veliko komade jedva da je žvakao a više samo gutao, ćuteći se ponekad kao guska koju kljukaju a zrnelje joj zapinje u du- gom vratu, pa domaćica ili sluškinja mora da ih prstima gura niz vrat do želuca i povremeno u otvoreni kljun uliva vodu od koje ptica davi se pa zagaće, otrešajući glavu, dok joj suze naviru na okrugle zelene oči.

Naravno, za svečanih ručkova i večera Kraut je pazio na etikeciju i manire jer je sedeo sa svetom od kojeg je uvek očekivao ili povlastice ili privilegije, u zamenu za šta je davao svoj ugled koji je imponovao domaćinima i gostima mada je zasigurno znao da niti su čitali njego- ve naučenjačke rasprave niti vrle stihove. Svima njima bivao je dovo- ljan samo glas da je Kraut učen i uvažavan od velikaša koji ga rado pozivaju u svoje palate. Zašto je to, odista, tako činilo se da nikome nadalje nije važno. Nije, pak, bilo ni njemu pa se trudio da na takvim mestima ne pojavljuje se prečesto ali ni preterano retko.

Sada, čak i da sme i može da vrati se u te palate i rezidencije, sva vrata bi mu bila ne zatvorena, već zamandaljena jer je osuđen i, što je još i gore, jer je u nemilosti Dužda i Kralja. I opet je dovoljan samo glas o tome i niko ne mari da li je za bilo šta izistinski kriv.

A, eto, nije i to jedva da poneko zna. A i tima reč je nevažna. Duždeve sudije i ostali službenici znadu. Poneki žbir. I graf SntGer- men koji i sam mora da krije se ne bi li sačuvao živu glavu. Zna i gospodar Inerat, ali i taj osuđen je i prognan neznano kuda i tamo, bezglasno, u strahu, diše plitko, na otvorena usta, očiju izbečenih u nepoznato, baš kao riba na dnu čamca.

Svakako da ni Krautu bolje nije nad tanjirom siromaške hrane, opkoljenom visokim zidovima od kamenja i bolesti, sa nesigurnim, mutnim vidom, sa krnjim zubima i nekolikim koji se ljuljaju u vilica- ma, sa sraslima a opet bolnim prelomima, sa lošom probavom, sta- račkom nesanicom, sa sećanjima koja bi da zaboravi i onima kojih nikako da se spomene. Sa povremenom ustreptalošću i čestom mrzovoljom, sa Zamkom sećanja u čijim odajama huji promaja, a

hodnici umeju da krivudaju i dovode ga u neželjene sobe ili do ćor-sokaka.

Premećući po ustima komad hrskavice, ustane od stola i vrati se svojoj stolici, smesti noge na sanduk i zagleda u prozirni vazduh. Noćasnji vetar dostigao s pučina izbistrio ga je i odneo prašinu pa je, kako još nema ni jare od Sunca, moguće videti u velike dubine plaveti. Baš kao što se, u uvalama, da gledati sve do dna koje se čini blizu, ali kad se glava u vodu gurne otkriva se da dubina je mnogo veća. Onomad je o tome čitao u nečijem tractatusu i čak našao da se njegove misli o eteru sasvim sa onima pečaćenim slažu. Valjalo bi setiti se ko je to delo ispisao... ali mu se odlazak u Zamak učini previše zahtevnim. Ili je o tome govorio sa, ne uvek poštovanja vrednim, Casanovom, jednom kad su zajedno putovali nekome u posetu? Ili je to, ipak, bilo za kakvom trpezom?

Cokne ljutito na tu nemoć svoju i proguta hrskavicu a ova zapne u grlu, nedovoljno razmekšana pljuvačkom. Zagrcne se od toga što mu natera suze na oči i one okupaju pogled i zakratko ga izoštre a onda, kako ona zapreka potone u utrobu, i kapci mu se sklope, što on zahvalno prihvati i prepusti se blaženoj tami iz koje izroni svež, bodar i bez bolova. U trenu i vid mu, u bistrini svojoj, predstavi sve u pogledu sa jasnim, gotovo ostrim ivicama. No, kad je već izašao iz zgrade u dvorište, vrati mu se težina u stomak, klecavost u noge a i oči zamute se. Zato brzo prođe kroz sjaj i vrelinu pa uđe u staju i odatle, prošavši kroz okovana vrata, stigne do kovačke radionice udno koje je ozidano ognjište a kraj zida ložišta dograđena mala niša sa gvozdenim, zakatančenim vratima. Kraut prisloni dlan na zid i oćuti prijatnu toplotu. Onda zavrne rukav pa unutrašnju stranu podlaktice takođe stavi na zid koji ga ne opeče. Zadovoljno klimne. Uspravi se te kukom razgrne komade uglja u ložištu tek koliko da uveri se da srce te kupe užareno jeste. Ponovo ga zatrpa, zastane, ispruži ruku ali odustane od namere da doda još neki grumen uglja.

Osvrne se po senkama oko nakovnja i zagleda u ćoškove da bi se, konačno, vratio do ulaza. Tamo, ali s druge strane zida, nađe šamlicu. Ratio više voli da sedi u staji. U kovačnici mu, kaže, smrad štipa grlo i oči. Zato svoja celonoćna ili ređa, dnevna bdenja provodi na vratima,

sedi u štali i odatle gleda ognjište. Samo tako je pristao da pomogne i odista radi bez podvala. Krautu je to dosta jer godinama mučio se da nađe valjanog slugu. Mnogi su, kad vide čime se bavi, sami odlazili a neki se bunili i gundali ili ga, čak, potkradali više nego što služančad radi. Samo mu je kućepazitelj, koji ostade u Kraljevskom gradu kad je on zapao u tamnicu, verno služio niz godina, bez pitanja čak i kad je od njega tražio više nego obični gospodari. Šta li se sa njim desilo kad su Kraljevi stražari i sudije ušli u kuću i odneli Krautove stvari? Može biti da je i on dopao u tamnicu odakle je, biće, pušten kad sva ujdurma okončala se. Ili su ga, ako je imao i malo sreće, oterali sa bošćom haljina i komadom hleba. Teško da je imao novca pri sebi jer ga Kraut nije preterano revnosno plaćao.

Na ovo se Kraut promeškolji i šapne: „Grešan sam spram tebe ubogi čoveče.

Oprosti ako možeš.”

S nelagodnom sedne na šamlicu i pogleda u kovačnicu. Sad je vidno da sjaj ognjišta dostiže ovamo kao niz svetlih žiški usred mraka. Katkad neka trepne, kao da se ugasila pa, ipak, kolebljivo vaskrsla sve otimajući se tmini. Baš kao i on koji se na ovom škrtom mestu batrga i brani od predaje pukom trajanju. Onom beslovesnom koje se odvija bez namere ili plana pošto tako traži i nalaže sama životna sila tela. A koja je, zašto da ne bi bilo tako, izazvana česticama etera sveprisutnog i sveprožimajućeg. A ako jeste tako, onda, nije li eter i u srži vremena koje je, kako onomad mišljaše, zver koja se hrani svima ljudima i ostalim živuljkama?

Kao i uvek ovo ga ponovljeno otkrovenje zatekne nespremnog. Odavno se nije vraćao mislima o vremenu, kao da ga je zaboravio ali je, eto, ono iskrslo nenadano, bezmalo kao da pod pepelom je uskrsla i nanovo razgorela žiška. Pod pepelom zaborava, tog vremena oštećenog, feleričnog... Sad bi mu baš valjale beleške njegove stare koje je tada ispisivao a koje su odavno zasigurno spaljene sa svim stvarima iz kuće, knjigama, mapama, nameštajem, staklarijom za opite i uzorcima biljaka i sitnih zverki. A bilo je i ljudskih delova i rođene i nerođene mladunčadi njihove koje je jadni stradalni

kućepazitelj, za par bakrenjaka, dobavljao od lekara, vidara ili babica pre nego bi ih bacili u oganj peći.

Svakako, trag zapisa kao i iščitanih knjiga, postoji u njegovom Zamku ali spreman je, mada nevoljno, da prizna kako mu se sada baš i ne mili tamo da zaputi se i da počesto mu se čini kao da to je tuđa kuća, makar da ga je sam gradio, čuvao i punio znanjima svakovrsnim većinu godina svoje svesnosti.

Zato lako i spremno odloži obilazak Zamka i, zadovoljan, zadubi se u posmatranje žara u čemu ga, kasnije, u neko doba, prekine dolazak pomoćnika.

„Doctorus?”

„Budan sam. Kaži.”

„Trebalo da odemo do kužnih. Onaj momak slabo je.”

„Od kad?”

„Noćas mu je bilo rđavo pa su doviknuli preko ograde. Posle se smirio ali bi ipak valjalo pogledati.”

„Dobro. Idem ja. Ti pogledaj odušak pa se spremi i čekaj me.”

Ratio klimne i od toga mu retka, lepršava kosa padne na čelo i otkrije kraste na temenu. Naučenom kretnjom desne šake on vrati pramen nazad i pokrije kvrge pa uđe u kovačnicu. Kraut pogledom prati kako prilazi ognjištu i pruža ruke preko vatre bez oklevanja. Utvrđen u onome što zna, Kraut se uspravi, ne bez muke i stenjanja, i hramajući pođe do svoje sobe. Noge ga sve manje slušaju i brzo se hlade čim malo stoji ili sedne. I to je neželjeni poklon iz Duždove tamnice duboko pod palatom, u dnu laguma. Da je tamo malo duže ostao ko zna da li bi išta od njegovog zdravlja ostalo. Ledena vlaga iz poda i zidova zasigurno bi ušla u njega i potrla svu telesnu toplotu njegovu, usporila ples etera u njemu. Satrulio bi kao što, sva je prilika, spisu su njegovi satruleli u nekakovom podrumu, oni koji, zarad dokazivanja Krautove krivice, nisu spaljeni nego su poslužili kao dokazi potrebni za osudu. I svakako da niko ih čitao nije nego su, uvezani konopima, samo stajali u sudnici i svojom brojnošću potvrđivali sve optužbe. Potom, pošto su poslužili svojoj svrsi, bačeni su u podrum. A korice i povezi bi nabubrili i uplesnavili se pa preneli vlagu stranicama i mastilu. Plesan je tananim nitima prekrila slike i reči,

povezivala ih dok, konačno, sve sagnjilo nije, stavši da se lomi i kruni i troši od sopstvene težine. Eter se oslobađao svih stega i hrlio da vrati se u tlo ili odlepša svojim u vazduh.

„E poštovani moj Kraute, ne valja”, otme mu se uzdahom. I to je poklon netražen. Sam sebe proziva i teši, kao nekog znanca koga, uprkos godina i godina druženja, ipak, ne smatra toliko bliskim i dragim da mu što god ne prigovori ili tek zajedljivo ga spomene.

Gore, u sobi u kojoj ne spava već drži svakojake potrepštine, najpre izmaže ruke, lice i vrat užeglom svinjskom mašću, sačeka da ova se ponešto upije u kožu, pa navuče čakšire još ranije izmazane istom mašću i nazuje teške čizme. Obuče široku i do tla dugu kabanicu od uvoštenog platna, uzme masku od istog takvog platna zategnutog preko metalnog rama, obriše stakla kroz koja se iz maske gleda pa iz fijeke ormana uzme komad belog platna, natopi ga razblaženim vinskih sirćetom, iscedi i ugura u dugi kljun, nalik ptičijem, te konačno stavi masku na glavu, trгнуvši se od oštine mirisa, a njene peševa spusti preko ramena. Sa klina na zidu skine torbu u kojoj su instrumenti, njen dugi kaiš prebaci preko vrata. Na kraju navuče rukavice od debele svinjske kože i po njima ramaže još masti. Ovako opremljen siđe u prizemlje, izađe i prođe dvorištem, čuteći kako vrelina dnevna zagreva opremu, najpre bez oseta, a ova tu toplotu, zatim, predaje njemu, istina ponešto slabiju jer je deo njen zadržala u sebi ali zato obogaćenu zadahom istopljene masti.

Pred kapijom čeka ga Ratio jednako tako odeven mada je njegova kabanica iz crne izbledela u sivu. Već je otključao veliki lokot pa otvara manje krilo i rukom pokazuje da je prolaz slobodan. Kraut pregazi par vlati trave, izniklih oko stuba vratnica i već je na drugoj strani. Makar da tako se ne čini, niti je on to da sada ikako video, ovo jeste predvorje podzemlja Hada kako poete pevaju. Ipak, izgled je varljiv. Vetar je tiši nego napolju, boje su bleđe, zemlja spečenija. Duž zidova su sklepane kolibe na čijem otvoru za ulaz vise krpe. Prozora nema. Usred dvorišta je bunar a na najdaljem kraju par nužnika oko kojih se roje zelene muve. Tu je izniklo i nekoliko tanušnih stabljika retkog, bledog i uvelog lišća.

Nikoga na čistini nema.

Ratio korača bez oklevanja, svakako zna kuda treba da idu i Kraut ga prati. On ne mari ko u kojoj izbi boravi kao što ga nije briga u kojoj rupi je koji miš. To zavisi od njihove volje koja ga ničim ne dotiče. Jer, gde god da su, oni su uvek miševi i od toga im spasa nema. I, što je najvažnije, svi oni to su odavno pojмили. Pomirenje sa usudom samo je pitanje protoka vremena. Sa njim, onda, dolazi primirenost i usporavanje životne volje i snage. Krautu nije jasno da li na kužne više utiče bolest sama ili spoznaja o njenom postojanju koje se ne može izlečiti. Ako se gubavac ne bi pokolebao pa u svom umu prihvatio da mu neće biti bolje, da li je moguće da mu bude lakše i da živi duže? Odgovor mu nije znan jer takvog stvora nije upoznao ma da, uvek može biti da će straža jednom baš takvog ili nekog sličnog dovesti u kavezu pokrivenom krpama natopljenim sirćetom.

Pomoćnik stane i pokaže na krpu pred sobom. Neko mumlanje dođe iz njegove maske, kao „Tu je”. Kraut klimne jako da se to dobro vidi pa Ratio odigne zavesu. Dok se sprema da uđe Kraut opet opsuje sebe jer je smetnuo s uma da popije tinkturu pa obeća, opet sebi jer nema vremena da to upisuje na vratima Zamka, da popiće je kad se odavde povрати.

Malo umiren uđe u potpuni mrak praćen Ratiom i padom krpe. Kad se oči rašire ugleda ispred sebe oblak smrada i ispod njega neko ga na ležaju od slame koji pre liči na brlog zverinji. Kraj uzglavlja sedi dvoje umotanih u nekakve šalove. Jedno od tih ustane i priđe te rečne reč za koju Kraut misli da je „spava” i doda: „Vrućica je malo opala.”

Kraut se okrene Ratiu, zapovedi: „Digni krpu”, i, kad svetlo, nekako sporo kao da ga sam mrak ometa, od otvorenih vrata stigne do bolesnog, priđe mu. Makar da propovednici i sledbenici Crkve Jedinog Boga svedoče da je guba telesna kazna za grehe, zla dela i takve misli i nakane pa stoga odbacuju i ograđuju gubave, Kraut veruje da si oni samo teško bolesni i to bez svoje krivnje. Istina, nije zbog te vere prihvatio da dođe ovamo već zato što se plašio da će, bude li ostao utamničen, brzo usahnuti i skapati kao živinče u večnom mraku i ledenoj vlazi, obezimenjen i zaboravljen još dok leži na plesnivoj slami. Stoga je pristao da ga povedu u gubavište kao čin milosti Duždeve

koju je isposlovao niko drugi do onaj mladi poeta s kojim je, davno, čini mu se, putovao na ostrva i koga, posle rastanka na kopnu, više nikad video nije niti ga se sećao u mislima ili razgovorima. Ali, biće da mladić njega nije zaboravio, kao ni par reči i saveta dobijene od poete i alchemicusa na pragu starosti te da je, spretnošću i darovitošću, doveo sebe u najuže krugove oko moćnika. I otuda se Kraut sada naginje nad jednu ubogu postelju kakvu i on je imao i, poguren, pogledava u mršavo, izmučeno telo, kakvo i njegovo je bilo, i ispijeno lice tanke kože tesno zategnute na finim kostima, sa uzdrhtalim, sklopljenim kapcima kroz koje se protežu žilice, a između njih je grbina nosa vlažnih nozdrva koje kvase retke čekinje ponad gotovo plavih usana. A po čelu i obrazima nikle su kraste na čvorovima i otocima da se odatle spuste niz vrat do upalih prsiju, rebara i prazne utrobe obavijene mokrim krpama koje, i kroz kljun maske, bazde na mokraču. Pogleda prste na šakama. Izobličeni su od oteklina a domali prsti jednake su dužine kao i mali i bez nokata. Nokti na palcima, kažipstu i srednjaku su crni. Na levom stopalu noge ne deblje od ruke prstiju više nema a na desnom štrči samo palac. Začudo, na goljoj glavi su oba uveta, istina, sa tamnim podlivima ali cela. Još.

Kraut iz torbe izvadi malu staklenu bočicu i skine pluteni čep. U desnu šaku uzme dugu metalnu pincetu i njome sa mladićevog čela i prsiju počne otkidati sasušene kraste i ubacivati ih u bočicu. Za bezmalo svakom potekla bi kap retke krvi, bistre tečnosti ili gustog gnolja koji bi se najbrže usirio dok se tečnost lagano sušila a iz krvi bi, kad bi stala, još kapale suze. Kad zaklopi bočicu i vrati otkud ju je i uzeo, zajedno s otvorenom pincetom, okrene se kužnom kraj uzglavlja ali ta spodoba ustukne pri čemu joj spade šal s lica i otkrije rupu names-to nosa i bezuba usta. Kraut odmahne par puta, uspravi se i priđe kužnom koji je samo stajao i za koga sad pomisli da je žena mada se to nikako nije dalo videti. Izvadi iz torbe drugu bočicu sa belom tečnošću i pruži je toj kužnoj govoreći glasno: „Sipaj u činiju s vodom pa natopi obloga i stavi ih na čelo, laktove i kolena dok se same ne osuše. Ratio će doneti sveže deteline. Daj je bolesnom da žvaće a ako ne može nasitno iseckaj lišće i potopi u toplu vodu pa ga hrani tom kašom. Biće mu bolje za dan ili dva.”

Žena klimne i Kraut izađe. Ratio spusti krpu i pođe za njim. Niko ih ne isprati. S druge strane dvorišta par glava proviri iz koliba i brzo se povuče u njih. Povratak pod Suncem u zenitu učini se Krautu mnogo duži nego dolazak. Kad stignu pred zgradu, Ratio kofom zahvati vodu iz bureta i pljusne je na Krauta a zatim ovaj to učini njemu. Skinu mokre maske i kabanice i okače ih o klinove u zidu pa posedaju na klupu pod čempresom i izuju se. Konačno skinu i rukavice. Kraut oćuti kako mu je dlan znojan.

„Da li je po volji ručak”, pita pomoćnik dok zalizuje kosu.

„Ne baš. Docnije”, odvrati upitani pa bos otapka do svoje sobe i legne na krevet zagledan u tromu senku na plafonu.

U neko doba postane svestan da sve je stalo i to ga zabuni jer on zna da nikakvog mirovanja neima. Ono što se takvim učini samo je varka. Opsena i omama. Tlapnja. Sve kruži. Zvezde na nebosklonu, Sunce i Mesec, godišnja doba, dani i noći... Jer eter je u svemu, on je prastari, iskonski tvoriteljski elemenat koji, zato što postoji, mora da se kreće i premeće. U vazduhu je najslobodniji, u vodi malo ukroćen a u čvrstim telima još i više. Ali posvuda on teži nesmetanom kretanju pa iz svega hoće da, pre ili kasnije, izbegne. Otuda, brže ili sporije, sve teče kako je onaj drevni mudrac pisao a i drugi, kasnije došli, potvrdili.

Na tom se mestu misao Krautova razdeli pa svaka nastavi onako kako je dotle išla...

Stene i bregovi najduže traju, u njima je stega etera najjača

I veliki je Teofrastus to znao i opisao

Snažne su i rešetke eterovog zatvora u gvožđu

A on, Kraut, pukom slučajnošću neke je njegove spise kupio

Ili u drvetu

Da je lutao drugim ulicama lako je moglo da nikada do njih ne dođe

A tela ljudska i zverinja slabija su i iz njih eter lakše beži za samo nekoliko godina

No, može biti da zadesno to bilo nije već da postoji kakav viši i veći plan A godine su obznane moćne ZveriVremena koja se hrani raspadom tela od etera napuštenog

To što se spisi nisu zadržali kod njega značiti može da namenjeni su drugome ko će znati ih bolje iskoristiti

Jer kad iz mesa i žila eter beži oni ostaju mlohavi, bez snage, sa-
hnu pa ih ZverVreme lako guta

Ili su trebali da razgore nečiju lomaču ili da iz njih, ovlaženih i
gnjetavih, niknu pečurke kojima će se kogod otrovati ili nahraniti se
a one dati mu snagu za nekakova značajna dela ili misli

Tako da eter i ZverVreme jesu ili urotnici ili različito lice jednog
boga Ali šta su misli

Ili makar on tako misli

Tela nemaju, nevidljive su Ali šta su misli

No, iz tela nastaju a u njemu ima etera Nastaju, postoje, razvijaju
se, nestaju

Znači žive su u ovom svetu Otuda i u njima mora biti etera

Ako budu zapisane vezuju svoj eter sa hartijom, mastilom, papi-
rom ili pergamentom

Ako ne ostane pisanog traga one beže iz svesnosti onoga ko ih je
stvorio i čuvao I prelaze na nekoga drugoga ko će da čuva ih

Pa lebde uokolo dok se ne upiju u zametak novog tela kome će se
u nekom trenu obznaniti

I postaju deo njegove svesnosti

Ili će, dok su još slobodne, uhvatiti se za onoga čije su misli slične
a svesnost otvorena

I taj će nenadano dobiti ideju koja je, da on to niti zna niti sluti,
postojala u umu koga drugoga

Ili će se dosetiti onoga što je zaboravio ali taj eter nije daleko
odlutaó već se vratio, voljno ili ne, zadesno prepoznajući domaćina
koji i opet će znati štaogod važno mu kao što je da nije popio tinkturu.

Kraut ustane i, ukočenih nogu i leđa, dotapka do kredenca,
otvori gornja vratašca i među mnoštvom boca nađe onu koju traži.
Onda iz fioke uzme kašiku u desnicu a levom šakom jedva otčepi za-
pečeni pampur iz boce i digne je nameran da otuda sipne tečnost u
kašiku. Ali ruke mu, prvo leva a za njom i desna, zadrhte pa odloži
kašiku, palcem prekrije otvor i promučka bocu tako da se uzvitla ta-
log od krasti gubavaca potopljenih u, na Suncu tokom dve mesečeve

mene, prevrelo belo vino. Kad tečnost postane potpuno mutna i gusta, on otpije gutljaj i brzo proguta ga. Gorčina ipak udari u nos noseći neočekivani zadah. Ili se to obnovio iz posete zaostali miris koji se nekako uvukao a sad se, oslobođen sirćetne pare, raširio?

Kako god bilo pospremi on stvari u kredenac pa sedne u stolicu, dohvati čarape koje nekako su se dokotrljale ispod sanduka, navuče ih do polovine listova, obuje stare, razgažene cipele sa visokom petom i ukrasnim, odavno izgrebanim šnalama pa se uspravi, upaše košulju i, ostavljajući prsluk, izađe iz zgrade, prođe dvorište bolno žmirkajući i uđe u štalu. Ugleda Ratia kako leži na prekrivaču ukraj vrata za kovačnicu, na prstima prođe pored njega do ognjišta i nadalje tiho razgorelog, stavi dlan na odušak cevi i oćuti strujanje toplote. Zadovoljan, vrati se do vrata. Pomoćnik, sad uspravljen, zapita da li bi pojeo malo čorbe od kelerabe.

„Daj”, odgovori.

Ratio ode a on sedne na šamlicu. Pogled mu zabludi po štali, od praznih jaslji, užadi koja vise sa greda i međusobno su spojena dugim nitima paučine do svakakvih amova i kajasa, sita, grabulja, vila i srpova povešanih po zidovima i prekrivenih prašinom. Od njih se, kao da izazvan je baš tim pogledima, digne suvi miris koji u talasima nadolazi i povlači se. Jednako takav je zadah i iz gomile balege i sena, odavno spečenih i sasušanih. U daljem uglu stoji drveni volujski jaram, napukao i iskrivljen a po njemu su razbacane gromuljice izmeta. Kraut digne oči do tavanice i gnezda lastavičijih pod njom. Samo jedno od niza blatnih staništa ima stanare. Žutokljuni podmladak već je dorastao da odatle izleti ali ne predaleko pa se poredao na gredama i tiho čeka roditelje. Kad jedan uleti, kljuna punog muva, svi se jave tankim glasićima. Ovde je svakako, jednom, bilo mnogo stoke pa su i brojne porodice lasta imale hrane za podmladak. Kad je nestalo zemljodelnika i stoke otišle su i laste. Ovaj par još se seća odrastanja svog i ovde odgaja novu decu ali nije izvesno da će ona, deca, vratiti se u ovu štalu da izvedu svoju decu.

Krautu nije znano ko je živeo na ovom imanju pre nego je postalo gubavište. Može biti da pomoćniku to je poznato. Da nije sveg udeša njegovog, Krauta lutanja zasigurno ne bi dovela ovamo, daleko od

važnih puteva. A čak i ako bi, kakvom igrarijom sudbine, baš tako bilo, sigurno ga ne bi dovela ovakvog, golog, bez knjiga i instrumenata i beleški njegovih. Jer, odavno je on svestan da Jakopus Kraut nije samo telo i um već i stvari koje ga okružuju i čine potpunim. Kako su-pružnicu i poroda nema, niti drugih rođaka, o njemu mogu svedočiti jedino zapisi, rasprave i tractatusi. Istini za volju, mogao bi poneku reč dodati i koji retki znalac, s kojim jednom, nekada, delio je i razmenjivao interesovanja, pisma ili žive priče.

Sve to razjasnilo mu se nedugo po dolasku u gubavište kao konačno mu odredište. Čim je ledena zebnja za život utihla, mada nije nestala, niti će ikada minuti, kad ju je, već, pred lancima i čekrcima i usijanim kleštima i kukama upoznao, on spoznao je da svoje trajanje ne može svoditi na puko postojanje jednako životinjskom, od koga se čitavog veka otimao. Koliko god bedan i jadan bio i dalje on jeste Jakopus Kraut, doctorus, alchemicus, poetus doctus i toga se ne odriče. Obodren, vratio se u Zamak posle mnogo vremena i počeo da luta njime. Mnoge pregrade u ormanima bivale su i nadalje kristalno jasne ali su neke postale zamagljene paučinom zaborava. To ga nije pokolebalo jer je prvi njegov učitelj, slepi Borgesus, koji ga je uputio u gradnju Zamka, uvek govorio da ništa se ne gubi i zaboravlja. Valja samo biti uporan i prolaziti hodnicima a slike će se bistrirati jerbo sećanje ne postoji i ne opstaje samo od sebe već je uvek okruženo mnoštvom, kako on govoraše, senzacija. Pa tako neki miris budi sećanje na šta potpuno, na prvi pogled, nepovezano. Ili kakav dodir, tek doticaj pod jagodicama prstiju.

I odista Kraut se dosećao stihova svojih prizivajući na prozore Zamka predele neke ili zvon glasova nećijih. Isto je bilo i sa raspravama okončanim ili još u skicama...

Tad dođe mu Ratio i rekne: „Evo čorbe”, pa pruži glinenu činiju punu žute tečnosti, sa drvenom kašikom u njoj. Prenut, on klimne pa, nagnuvši činiju, u par gutljaja popije mlaku čorbu sa jakim ukusom mirođije, cokne i upita: „Jesi pogledao reto... balon.” Iz nekog samo njemu znanog razloga pomoćniku se isprva reč „retorta” nije dopadala. Mada, ako je za pravo, u kućištu kraj ognjišta jeste balon za vino a ne alchemicusova retorta. Krausove su retorte, biće, odavno

srča bezoblična na đubrištu Kraljevskog grada pošto je malo verovatno da su ih odatle vukli do Dužddevog suda.

„Jesam. Ceo je a odušak mu otvoren. Nije prevruć. Magla se vije i kovitla a kapi klize niz unutrašnju stranu.”

„Dobro. Valjda će ovaj put biti dobro. Ubeležio si dan?”

„Da donesem onda još štogod za jelo?”

„Ne moraš. Ne marim više...”

Ratio klimne i krene. Kraut doda njegovim leđima: „Pogledaćemo ponovo kad dođeš. Već bi trebalo nešto da se nazire.”

Pomoćnik zastane u po koraka pa produži, ćutke. Kraut zna da sve ovo Ratiu nije baš milo ali, ako je za pravo, on ga jeste pitao, pre nego što će odlučiti da se prihvati pomoćništva, da li je sledbenik Crkve Jedinog Boga ili mu smeta išta u delanju alchemicusa. Na to mu je odgovorio odrično. Istina, mnogi iz običnog puka misle i veruju da su alchemicusi isto što i drevni vešci i magovi, mračni i zli stvorovi kojih se valja kloniti, mada, opet, nije zgorega biti u miru s njima jer mogu pomoći u bolesti ili nevolji. Kako god bilo, Ratio je pristao te dobio svoje ime i, sad, dok se njegovi koraci udaljavaju tišina nadolazi. No, par otkucaja bila potom ova se počne dubiti a u toj šupljini jave se udaljeni glasovi malih ptica, huk vetra u gornjim granama čempresa, krckanje crepova koji otpuštaju dnevnu toplotu i skupljaju se, spori cijuk slame, ugažene koracima i njima slomljene, dok se ispravlja, grebanje miševa udno zidova od žive cigle na kojima, pak, puca i kruni se davno razmazani kreč. Onda kao suva trava zašušti brada koju Krautova ruka, sama od sebe, zagladi otvorenim dlanom jer njen je gospodar, i opet, stigao pred vrata Zamka, iščitao poruku urezanu u crno tkivo drveta pa ušao u dvorište i odatle, bez skretanja, stigao u veliku dvoranu najvećeg zdanja. Ovde su, po stolovima i policama, razbacane beleške svakovrsne a sve odreda nedovršene pa ih, otuda, nije odneo na gornje spratove i rasporedio u, prema oblastima podeljene, sobe.

Lako priđe stolu i ovlaš pogleda prvi spis na velikoj gomili. To su beleške o toku ogleda u kovačnici.

„Dan 38 – sve ispravno Dan 37 – sve ispravno Dan 36 – sve ispravno”

I sve tako do, na drugom listu, upisanog:

„Dan 1 – vatra upaljena u ponoć punog meseca. Retorta smeštena u ležište. Pred zoru kad je toplota vode jednaka toploti tela mereno kapanjem na unutrašnju stranu podlaktice desne ruke, ulivena belanca od 40 jaja crnih kokoši koje nisu videle petla i žumanjak jajeta bele kokoši koja nije videla petla u koje je umešano seme na raskršću obešenog samoubice. Retorta zapečaćena. Ležište zaključano.”

Ispod ovog su listovi sa zapisima o ranijim opitima neuspelima, šest opita, i primedbama o greškama i uputstvima za popravak. A savim na dnu leže spisi na kojima Kraut je upisao izvadke iz rasprava drugih alchemicusa o ovakvom opitu ili, kako su ga poneki zvali, „experimentu in vivo”. Odmah tu on je dodavao opažaje svoje kojima se uporno vraćao dok se pripremao za sopstvene pokušaje.

„Utroba žive kobile ždrebne – 40 dana: nije moguće”

„Utroba žive krmače suprasne – 60 dana: nije moguće”

„Utroba mrtve kobile oplodene – 40 dana: nije moguće”

„Utroba mrtve krmače oplodene – 60 dana: nije moguće”

„Seme ubice obešenog: nije moguće”

Nakon što pokušaj bi se izrodio u neuspeh Kraut je, s gorčinom, listao stare primedbe tek da se uveri kako on u pravu je bio a ne oni što su te metode proučavali ali mu ovo nije donosilo nikakvu utehu jer niti je mogao takvo šta predočiti alchemicusima odavno poćivšima niti onima koji još su živi i delaju. Ipak, nadalje je nastavio bez ikakvih uputa. Čak je, u nekom bunovnom času, odlučio da, kakav god da bio rezultat njegovih opita, čitko, barem u tri primerka, ispiše izveštaj o njima i zavetuje Ratia da, kad njega, Krauta, više ne bude, za šta je on slutio i pribojavao se da će brzo biti, te spise pokuša da otpremi sam, a ako mu to ne pođe za rukom, da ih poveri, kao zavet i poslednju želju samrtnikovu, nekome od delegacije iz Duždeve palate koja će doći u godišnji obilazak gubavišta. On je svakako bio svestan da ti spisi, osobito jer su naslovljeni na uvaženu gospodu, Casanovu, grafa SntGermena i spisatelja Potockog, najlakše, neotvoreni i ispraćeni kletvama, u plamenu završiti mogu, ali drugo šta sem uzdanja u milosrđe nije mu preostalo.

No, do konačnog ispisivanja Izveštaja o opitu valjalo bi okončati ovaj koji traje i u čiji se uspeh i te kako on uzdaje. Zato vrati list na vrh gomile i uzme sledeći naslovljen sa „O KATHARSISU”.

Da, na njemu bi mogao da poradi. Najpre pročitaj do sada ispisane redove:

„Katharsis nam dostiže iz spisa starih philosophusa čija su dela preživela bure vremena a iz kojih su ih spasli svakovrsni naučenjaci sa obala Središnjeg mora. Najčešće se kao njegov tvorac pominje Aristotheles. Uprkos različitim tumačenjima, odnosno njegovim pojašnjenjima, temeljna postavka narečenog pojma potpuno neporecivo jeste duhovno pročišćenje jedinke izazvano prepoznavanjem suštastvenih činilaca određenih događanja. I dok se ovaj zbitak, često opisivan kao svojevrсно otkrovenje ili obznana, čini manje ili više mogućan kod onih što su izvan dešavanja te ga sagledavaju postrance, u celokupnosti – mada ne dvojimo kako to isto i nije uvek za očekivanje, osobito kada se dešavanja ne odvijaju odmah već kroz duže vreme – ovome prophesoresu izistinski nije shvatljivo kako je takovo otkrovenje uopšte ostvarljivo bilo kom učesniku u zbitku jer onome ko je u vrtlogu teško je ili nikako nije moguće da sagleda sveukupna dešavanja i prema njima se pribrano odredi pošto upravo navale krvi a često i žuči, naročito one crne, mute mu bistrinu pogleda i razboritosti.”

Sasvim zadovoljan pročitanim Kraut još čvršće stisne kapke očne pa, posle oklevanja koje mu donese zadovoljstva i slasti iščekivanja, započne novi red i rečenicu:

„Napred potvrđena ispraznost i beskorisnost predmetnog pojma još je vidljivija na često pominjanim primerima dramskih igroka za iz starovremenskih polisa u kojima su katharsis navodno doživljavali kako likovi iz drama tako i prisutni publikum.

Ponajpre se može osporavati mogućnost samog teksta da dostigne taj čin jer je svako dramsko ili poezijsko pisanije tek odraz prirode na koju je upućeno i nikada se ne može sa njom sameravati. Otuda, ako se u dnevnom životu katharsis ikako može dosegnuti – u šta ovaj prophesores, philosophus i poetus u potpunosti sumnja – u spisu koji je tek odraz stvarnog i katharsis će bivati, po samoj prirodi

stvari, toliko oslabljen da ga spoznati neće moći ni gledaoci pa je otu-
da potpuno izlišno i nerazborito o njemu govoriti i slaviti ga kao cilj
kome težiti se mora. Ovo još pre i zato što je sposobnost običnog pu-
ka za spoznaju bilo čega izvan svakodnevnog življenja sasvim nepos-
tojeća pošto se puk, osim po svom ljudskom obliku, u svojim
potrebama i načinu njihovog ispunjenja nimalo ne razlikuje od zve-
radi. Stoga se puk nikako ne ume izdići da razume odraz. Njemu je
dostatno samo ono što oko njega je vidno a nekakvo oponašanje –
nikada. Jednako tako puk ne može spoznati šta se u njemu samome,
kao telu i duhu, zbiva pošto to ako i čuti nije mu vidno i u tome se ne
ume razabrati. Zato on, ako štogod i čuti, to ne ume niti može pre-
tvoriti u reči i time narečeno imenovati te tako spoznati. Zabluda je i
tek prividni nauk da se pripovedanjem snova ili fantazija svojih može
dostići otkrovenje i prosvetljenje iz očiglednog razloga što rečima se
ne može jasno odrediti to čega nema na videlu danjem.”

Zastane. Ne dolaze mu nove misli i reči o njima. Usahnuo im je
izvor. Mogao bi, zahvaljujući veštini svojoj, da nastavi ali bi nadalje
sve to bilo deklamovanje, puko slaganje bez povezivanja i us-
klađenosti. Da, moguće mu je da kaže kako, čak i da se prihvati pos-
tojanje katharsisa jer njegov tvorac nije običan, jednostavan, prost
čovjek već kogod vešt u viđenju i oponašanju viđenog, domašaj kat-
harsisa kratak je koliko i život ljudi kojima se on, moguće, desio.
Svakom sledećem naraštaju nije možno valjano ga pojmiti jer se život
menja i pomera sve dotle dok se ne preturi u štagod drugo u čemu se i
sam katharsis izobličava i gubi. U tom trenu rasprave Kraut kani da
dodaje svoje misli nastajale pred listom ispisanim njegovim stihovi-
ma kada on jasno zna da reči nedovoljne su a, opet, i preterane jer go-
vore o onome tada još vidnom a već sutradan lišenom smislenosti.
On čuti da na dnu njihovom postoji taj osnovni značaj, to što philo-
sophusi zovu *essentia* ili *principus* ali ne ume, ne zna kako da ono sve
obično, sitno i prolazno izbaci iz reči i stihova e da bi ostalo to važno i
svevremeno trajno. Upravo otud on iznova i iznova, u zanosu, piše a
potom sve cepa slomljenog duha nesposobnog da izdigne se do visi-
ne za koje sluti da najbliže su božanskom i do kojih ubogi *poetus* ika-
ko može dostići. Ili, barem, on tako mni.

Konačno izmoren, Kraut odloži papir i izađe iz Zamka pazeći da zatvori kapiju na čijim plećima i nadalje titraju žiške. Onda otvori oči tami i svežini. Pred njim bleđi noć s one strane otvorenih štalskih vrata a iza njega je duboki mrak kovačnice u kom lebde sjajne tačke žara. Spolja stigne huk sove a kad mine ponovo ogłase se male noćne ptice. Tišina je i iza kapije, među kužnima. Nema ni krikova ni dovikivanja.

Pomislil da mogao bi da legne na slamu. Ratio ju je doneo čim su počeli opite i na njoj spavao, bilo da se uvuče u nju ili legne na prostri pokrivač. Odmah mu je kazao kako on može noću da pazi na vatru ali će morati da priligne i odmori se sat ili dva. Ovo se nije promenilo makar da je i Kraut pokadšto u noći čuvao vatru. Pokrivač je i sad okačen na klin da se one tvrde crne bube ne skupe ispod njega ali Krautu bi teško da ustane, skine ga i rasprostre te legne jer bi pomoćnik, kako mu se čini, ubrzo trebalo da dođa pa, ako bi sad legao i san ga prevari, biće mu teže da se, trgnut i probuđen i bunovan, pribere i onome šta radi pažnju daruje a baš to je prilika, kako se više puta uverio, u kojoj uvek nešto pođe naopako ili po zlu. Otuda mu je lakše da se pritrpi na šamlici, makar se i naslonio leđima na zid od žive cigle i sklopio oči. Mada, ako je za pravo, sada nema velike razlike u gledanju ili žmurenju.

Ipak, kad se Ratiova prilika pojavila na vratima, on ga je spazio makar da je mislio kako kapke je sklopio. A možda i jeste, samo ih je svetlo pomoćnikovog fenjera trglo. Svejedno, od prilike dođe glas: „Doctoruse, ja sam, dolazim.”

„Ovde sam”, odgovori mu i ustane ukočen u krstima i kolenima. Začudo, vrat mu ni malo ne zapinje.

„Da pogledamo žar”, nastavi pridošli i prođe pored Krauta prema ognjištu. Sad se one tačke žara ne vide, zasenjene fenjerom. Ruka mirno razgrne ugljevlje, uđe u samo srce žara a onda sve vrati kako je bilo. Od toga Krautu u povraćenoj tami zaigraju bele mrlje pred očima.

„Pipnite Doctoruse, ja bih rekao da dobra je toplota.”

On poslušal i dlan desnice stavi na glineni zid ispod koga je ro-torta i zadovoljno klimne. Zadrži dlan i nad oduškom retorte iz koga

struji blagi vazduh. Sad, u ovoj tmini i senkama, ćuti i miris. To jeste od belanaca i vode ali i još nečega drugog za koje on nema imena. Taj se novi zapah javio posle prve nedelje, blag i tek na tren prisutan, ali ga je Kraut namah nanjušio poučen svim ranijim opitima. A zapah je vremenom jačao što je on razumevao kao potvrdu da proces jeste valjan i da napreduje. I, evo, pred kraj sveg zbivanja, još je tu, istina ne jači nego ranije ali, ipak, nekako, čini mu se dublji i teži. Osim ako on to odista samo ne umišlja i priželjkuje. Ranije bi taj zapah, u nekom trenu, iščezao pa bi se namesto njega raširio ljuti zadah truljenja na šta su odmah otvarali retortu. Ili, pak, ne bi bilo nikakvog mirisa osim onog belanaca i vode, te bi ležali i pazili i čekali do poslenje noći da tad otčepe retortu i na pod prospu isti sadržaj koji su i ulili. Belanca bi ostala jednako sluzava i prozirna dok bi se žumanjak razlio ili ga, čak, uopšte više nije bilo. No, ako jeste bilo smrada, u belancu bi se skupila tamna, neprozirna grudva za koju je Kraut slutio da je naraslo žumance. Kad je razmazivao tu grudvu, nalazio bi u njoj manje, tvrđe grudvice a u drugom ili trećem opitu, sad nije najsigurniji, i nekakve krvave končiće koji su ga podsetili na sline koje bi, pošto je već par dana mučen prehladom, izduvavao iz nosa i u kojima je bilo takvih krvavih grudvica i niti. Ipak, na njegovu žalost, koliko god o tome mislio, nije uspevao da nađe odgovor zašto to zbiva se i kako takvo šta ubuduće da izbegne pa da mu opit uspe.

Stoga i sad, ovde, stoji sa dlanom na odušku i, bezmalo ukočen, praznog pogleda i svesnosti, jednako ne zna šta će se desiti sutra. Napokon, nešto iz dubine njegove beslovesnosti otrgne ga od takve neodlučnosti koja ga koči jer se čini da bolje je biti nepokretan i pustiti se onom što sledi, šta god to bilo. Od toga su mu koža i meso pod njom ohladneli, kao da otuda ishlapela je snaga a eter otišao, pa telo čeka da ga ZverVreme proždere. Ipak, dublje u njemu još ima sile i ta se, uzburjana, grči i otima te iznutra hrli uvis, u mesa i žile i sokove, sve do kože da tako odbije od sebe Zver.

Namah on to spoznaje dok odvaja dlan na koji, namesto toplote, navali svežina što se uspinje uz ruku i uliva u prsa, te rekne: „Idem da odspavam do zore. I ti možeš da se ispružiš malo”, pa se okrene i,

vođen izbledelim mrakom između vratnica štale, izade praćen muklim koracima i šuškanjem slame.

Napolju, u novoj svežini koju doneo je slani vetar stigao sa pučine, osmotri zvezde pa krene prema velikoj zgradi ali se ustavi kod grma ruža i, raspasavši se, pomokri. Isprva mlaz nikako da probije se do izlaza, kao da unutra je meso zgrčeno i utrnuo pa, otuda, nevoljno da otvori se. A kad mokraća krene, najpre baš jako, meso se samo od sebe stegne i prekine oticanje. Kraut rekne sebi: „Zapinje baš. Seti se da ujutru i uveče sažvaćeš po šaku origana.” Klimne na to i, kad obavi posao i spremi se, nastavi, uđe u kuću te se, zaslepljen potpurnim mrakom, uspne do svoje sebe, dotičući ovlaš zid na čijem boku se uzdižu stepenice. Unutra ga usmeri svetlo sa prozora. Izuje cipele i, namesto da legne na krevet, smesti se u stolicu a noge digne na sanduk. Olakšan i osvežen noćnim vazduhom i šetnjom, više nije pospan a, opet, nije ni oran za bilo kakvo poslovanje. Prija mu da sedi i trepće u bledom mraku. Kao sova. Još samo da hukne povremeno. Hu. Hu. Zasmeje se. Da, beše i doba kada je zasmijavao fine dame... sa manje godina i manje znanja, a više samouverenosti i oholosti štošta se moglo počiniti a još mnogo čemu i nadati. Sada i ovde, usred gubavišta i starosti, u gluvoti noći, ostaje mu da sažaljeva sve olako propušteno i polaže nadeždu da će makar još ponešto okončati se kako valja. No, opet, video on je i ono što mnogi nisu ni da sanjaju smeli. Uvideo da postoji onostrano, to nadljudsko, božansko. Ono što nije od ovoga sveta kakvim ljudi hode, zagledani slepo i ubogo u blato ili pusta nebesa. Mogućno je da bi se kogod rado zamenio s njim, dao mu svoj život u svili i gozbama i razvratu. Mogućno ako bi takvo šta bivalo. Da, baš...

„Starac si postao pa brbljaš o prošlim vremenima”, rekne žustro na šta ga žigne udno vrata. U noćnim satima kad sve se smiri ume bol jasno da vrati se i probada. Kao kakva pokora. Jedino ne ume da se odredi zarad čega je to. Da li zbog toga što dangubi, ili se kaže noćogubi, umesto da dela ili zarad svih ranije počijenih sagrešenja. Mada, ako bi po pravdi govorili, čini mu se da tad pokora mala je spram svih mu grehova. Ili je ovo jedino zbog dela koja je izazivao? On svakako zna da je umelo bivati tako da opiti, čak i oni sasvim je-

dnostavni, koliko god se upinjao i pažljivo delao, nikako ne uspevaju. A posle, nekog drugog puta, uspele bi namah, isprva, iako se nikoji sastojak ili srazmera ili redosled nije promenio, pa bi i sumnja u namernu grešku u receptu kakvog doctorusa alchemicusa, mada je i takvih slučajeva imao, otpala kao razlog ranijih neuspeha. I njegov je učitelj to znao i nikakvog pojašnjenja nije davao dok je sam mlađani Kraut verovao da se time očituje nekakav nesklad u česticama etera koji za čoveka nije vidan, ali ga posvuda ima, i kao takav deluje. A rane, sekotine ili ubodi, zdruzgotine ili uboji, lomovi ili iščašenja od udara i padova bili su i ostali deo svakodnevnog rada u koji, valjda, spada i tamnovanje, kosti ozeble ispod lanaca, vazda hladna stopala i jeza pred promenu vremena. Nešto od toga prođe, smiri se i zaceli a drugo ostane trajni spomen. Srećom, kakogod bilo da bilo, ova vratobolja neće ga dugo mučiti.

Zaokupljen svim tim mislima previde da mrak bleđi i tek ga muk sveopšti vrati u telo. Taman kad počne da osluškuje tišinu, zapeva jedna ptica a za njom, u odziv, i ostale.

Noćne su ptice umukle a dnevne se javile. Na sve to uzdahne on glasno pa zatvori oči i prepusti se tom poju i ustreptalom miru koji donosi i njime ispunjava telo sve dok ono samo od sebe ne ustane i siđe u dvorište, pod svetlo novog Sunca gde će ga, kasnije, zateći i osloviti sa „Doctorus, dobro vam jutro, zdravo osvanuli, sve je kako valja s vatrom, zašto ste bos?” , njegov pomoćnik Ratio pa, pošto ne dobije nikakav odgovor, na šta je već naučen, otići dalje svojim poslovima ostavljajući Krauta da postoji još neko vreme dok znoj mu ne line niz kičmu a stomak se, hladan, javi glasnim krčanjem i vrati ga do kuhinje i komada usoljene ribe na tanjiru prekrivenom krpom oko koje zaludno kruži velika zelena muva koja, sad uplašena, izleće kroz prozor u vazduh već uzavreo od podnevne jare što njega natera da se, nemalo zbunjen i iznenađen, zapita šapatom: „Kakav je ovo dan?”, pa uspne se u svoju sobu i legne u krevet predajući se potpuno, dok čuti kako ledeni mu tabani gore, snu bez snova iz koga ga izvodi pitanje „Doctorus, jeste li dobro?” na koje on ne zna odgovor kao što ne zna ni da govori nego otvara bezglasna usta kao riba u čamcu i beći

oči dok ne zasuze i okupaju sve što vidi, nakon čega mu se vrate i reči i on ih upotrebi lagano, kao da nikada dotad nije, sa „Koje je doba?”.

„Veče.”

„Daleko sam odlutao...”

„Biće. Baš. Marite li da se založite?”

„Ne... Vatra gori?”

„Sve je kako valja.”

„A preko ograde?”

„Isto. Samo ne liči da momak će noćas da pretekne.”

„Uzdao sam se da hoće onako mlad i jak. Ali, znači, zalud...”

„Zalud, da... A taj nam je davao... seme za opit.”

„Da? Pa, eto, nije se posrećilo.”

„A da ipak donesem malo vina i smokava?”

„Ako ćeš i ti, onda daj.”

„Ja više marim za malo cimeta u vinu...”

„Onda i cimeta.”

Ratio ode a Kraut se uspravi u krevetu i nasloni leđima o zid. Ogleda se po sobi. Siromaško. Bedno. Ni blagost večernja ne može to da sakrije. Izgreban sto, olupane posude, ispucali kreč, podbula tavana. Ni razbacani listovi ne liče na učenost nego na nered u ubogom brlogu. Što i jeste tako.

A po zidu, podno prozora, mili buba zalutala od spolja. Sav njen svet je u tom usponu i begu iz stupice u koju je sama ušla. Kraut se osmehne. Da, srljaš nekud dok napokon ne spoznaš da si u klopku upao. Kao gusenica izmileda iz budžaka, prevarena senkama i namah osvetljena jarkim svetlom podneva došlim od slučajno otvorenih žaluzina, koja više ne zna gde je niti kuda joj valja bežati, pa stoji ukočena, nesposobna za ikakvu kretnju.

A on se, onda, doseti kako je njegov prvi učitelj, biljar i vidar, kazivao da za nekakve bolesti valja koristiti jedino bube koje silaze s nekog drveća, a nikako ne one koje se penju jer su te prve već jele lišće koje se, u njima, meša sa telesnim sokovima. Ako lek ne treba da je jak, buba se jede odmah a, ako lek valja baš jak da bude, sačeka se da buba prenoći u nekoj kutiji pa joj se izjutra brzo otkine glava a telo izlomi tučkom, i tek onda ga bolesnik proguta. Naročito su dobri

jelenci koji silaze sa borova, ali je njihova crna kora tvrda pa zato nema mnogo mesa ispod nje.

Trebalo bi ovo da zapiše na neki od listova u Zamku, zaključi. Ako već nije?

No, sad je nevoljan da traži po sobama. Može biti kasnije kad bi valjalo potražiti i pojašnjenje zašto mu se desilo da ostane bez glasa i reči. Doseća se da to ima neke veze sa onima koje hoće da udari kap moždana, samo što baš nije siguran. To im je nekakva opomena da se pripaze. Ako je odista baš tako, da li postoji upozorenje i za druge bolesti? Kakvo bi ono bilo za gubu? U Crkvi Jedinog Boga kažu i podučavaju da je bolest opomena telu da je grešno i bezbožno pa bi usrdna molitva, uz post i pokajanje, vodila izlečenju. Jedino što on zasigurno ne zna da je tako. Ako svaki greh ima svoju bolest, zar je moguće da postoji samo jedan lek za sve njih? I za gubavost i grudobolju i svakojake muke? I za nekog starca i za nekog mladca?

Kad je, onomad, jer ništa drugo od ranijih dela nije mu bila volja da ponovi, namerio da uradi opit, pošto je zalud tragao za korenom mandragore, a izazvan pomoćnikovom pričom da imaju ovde i jednoga što je, dok bio je zdrav, ubio čoveka, Krautu bi začudno ne samo momkovo pristajanje nego i saznanje da on opšti ne sa nekom kozom nego sa ženom, jednako bolesnom. Odista su snaga i želja u njima ostale jake kao da još ih potvrđuju kao ljude, makar i strašno izobličene, gore i od nakaza po putujućim predstavama koje plaše seoski i gradski puk ali ga i raduju jer, eto, ipak nije tako i toliko postradao pošto ima i onih gorih. Ta je snaga i bila zalog pokušaja, mada ne onakvih kakvi su u raspravama i receptima davani. On je lako, gotovo bezbrižno, prihvatio da momak neće biti ni obešen niti će se to desiti u ponoć vedru a bez mesečine, na raskrsnici četiri drumu jer je cenio da umiranje od lepre može biti i teža je kazna od kratkog, brzog, grčevitog trzaja na konopcu koji lomi vrat i otpušta sve što je u telu zatvoreno, i izmet i mokraću i seme, dok je za sve ostalo cenio da su ulepšavanja i namerna otežavanja alchemicusa prepunih, kako bi se to reklo, samohvala i samodreka.

Istina, posle drugog neuspeha zapitao se Kraut nije li razlog tome upravo u lošem semenu, ali je to odbio pošto srž momkova čista

je, on jeste zdrav od rođenja bio a bolest mu je došla naknadno i zato može pokvariti samo to što je izraslo, ali ne i srž iz koje sve raste. No, kad Ratio mu je dojavio da od momka više semena nema i neće ga biti, morao je iznova zamisliti se. Jača hrana uz dodatak vina za momka i devojkicu mu, očito, nisu mogli zadugo da uspore raspad telesni. Eter je jako bežao iz njega a ZverVreme ga gutala, jer to što još je ostalo mlohavo i kvarno je. Mada, možebiti, ima u tome kakve čari kao i u plesnavim sirevima ili gnjecavim puževima.

Ili u opuštenim grudima i butinama prezrelih žena koje bude sasvim drugačiju požudu nego od jedrih tela, dublju, otežčalu i gorču.

Ili u trpkom vinu koje tek što se nije premetnulo u sirće, kakvo Ratio baš donosi a što jedva da će ublažiti dodatak cimeta.

Kraut, ipak, prihvata pehar, otpije i strese se pa zagriže u meso smokve. Zubi lome lopte semene, majušne začetke novih smokava. Ako bi ovi pali u vlažnu zemlju, niklo bi drvo da, potom, rodi novu smokvu. Ma koliko sićušno bilo, seme je samo umanjeni lik tela iz koga dolazi. Negde je put do novog semena dug i znači promene oblika, kao baš kod ove smokve ili leptira koji mora da postane i gusenica, dok je kod čoveka i drugih zveradi sve jednostavnije jer je beba čovek, kakav je i u semenu, koji samo treba da raste i razvija se. Ali, ako je stvaranje čoveka lakše, stvaranje onih koji se menjaju, opet, sigurnije je. Gusenica može da se skrije ispod kore drveta ili u blatu i mulju i odatle da izmili kad tren povoljan je i pogodan. Ako bi sad bacio smokvu u ugao štale, ona bi iznikla, korenjem razvalila temelje i zidove od nepečene cigle i našla put do svetla danjeg. Životna snaga svačija traži njen put da ispuni se u kakvom god da je obličju. Jedino što se on, sada, ne ume dosetiti je li ikada našao odgovor na pitanje zašto ima toliko različitih oblika?

Zar samo zato što ZverVreme veliki je gurman osetljivog jezika i nepca pa traži mnoge ukuse?

Zastane ali ničega nema u njegovoj svesnosti sem šupljine. Zato zatrese glavom te rekne Ratiu, koji mirno sedeo je i jeo, sviknut na Doctorusove zamišljenosti: „Nećemo noćas da ugasimo vatru i otvorimo balon. Održavajmo vatru do sutrašnjeg podneva, a onda će ona sama zgasnuti. U ponoć ćemo videti šta je unutra.”

Pomoćnik otvori usta, pokoleba se, ali ipak umesto odgovora upita: „Zašto, da prostite, tako?”

„Spisi umeju da namerno zavode na pogrešnu stranu. Osvedočio sam se u to bezbroj puta. A... sad”, htjede da kaže „nemam te spise kod sebe, a moja glava baš i ne radi uvek kako valja”, no zabrza: „... sad... tako ćemo delati. Daj mi još par smokava.”

Jelo dovrše u tišini u kojoj posede još malo a onda Kraut ustane i izađe u razbokorenu noć. Ubođ u petu natera ga da pogleda dole i vidi da je bos mada to nikako nije poimao. Zar je izašao bez cipela? Ili se izuo u štali? Nije mu se vraćalo nazad nego naučeno produži do svoje sobe i kreveta u kojem usni neosetno sve dok se ne jave male jutarnje ptice kad se, sasvim lak i svež, uspravi a potom i ustane, odene i obuje stare, razgažene cipele koje behu zaturene pod sto, umije se ustajalom vodom iz bokala, začušlja retku, tanku i sedu kosu i isto takvu bradu pa, i nadalje zadovoljan, siđe u prizemlje i iskorači u dvorište što natera dve gugutke da prhnu uvis jasno lupajući krilima dok su crvenim, okruglim očima gledale u njega. Iz kofe kraj bunara zahvati dlanovima vodu i njome ispere usta, a potom zahvati i opet te otpije gutljaj našte srca i udahne duboko vazduh bogat mirisom čempresa i, nogu pred nogu, odšeta do štale i ugleda Ratia kako izlazi iz kovačnice. Nevoljan da uđe, čuteći milovanje sunčevo po platnu košulje i golim dolacticama, samo zapita: „Vatra?”

„Sahne. Do podneva će zgasnuti.”

Kraut klimne i sačeka da pomoćnik mu dođe do njega.

„Idem da vidim momka... i druge.”

„Idi... ali ne ulazi!”, odgovori mada Ratio zna šta mu je činiti. Znaju to i kužni pa izjutra sami dižu krpe na kolibama da se izdalje zaviri unutra.

„Ja ću da posedim ovde.”

Pomoćnik ode a Kraut sedne na ravni kamen kraj ulaza u štalu. Noćna svežina još je u njemu. Biće da je isprva bio prag za neku kuću jer po sredini je izlizan od prolaska nebrojanih đonova i golih tabana. Kad su tu kuću srušili neko, važan i pitan, nije dao da prag se razbije i baci u temelje nove, nego je rekao da ga ostave ovde kao klupa za odmor, makar i tako krivu i neudobnu. Grehota je bacati ono što

jošte se može koristiti, nauk je prostog sveta sviklog na nemaštinu. Oni kažu „krpež novo čuva” i biće da jesu u pravu pošto u svakom starom još ima reda koji štedi napor da iz nereda oblikuje se novi red. Stara cigla štedi čoveka da ne muči se i od blata pravi novu. Makar da to ume da ispadne i smešno... i doseti se nekog zida u koji su zidari ugradili i ploče sa kakvog zaboravljenog groblja, kraj kojih su, pak, kamene kocke, sa uklesanim raskalašnim ženama i muškim udovima, donete sa ruševina kuće za kurtizane.

Svem tome ne bi trebalo pridavati mnogo značaja niti ga, pak, olako previdati.

Zaveden dokonim ogledanjem oko sebe, on pusti da sve misli mu ishlape i da samo upija boje i zvukove i mirise. I da spoznaje blizinu i daljinu, visinu i dubinu. I srazmere i zavisnosti. Tako mu svet počne bivati jednostavniji, lišen nebitnih detalja. Kao karta u kojoj je reka tek plava, krivudava linija i gledalac tog lista to zna, pošto je tako naučen te i ne mari za dubine, virove ili gazove i plicake. Taj misli da reka je duboka i valovita i da se ne može preći ničim drugim do čamcem. Isto tako zna da moguće je da greši, ali ga to ne opterećuje jer mu je nevažan razmak, i razlika, između stvarne reke i one umišljene, osobito ako malo je moguće da ikada će stvarno, izistinski stati na njene obale.

Kad Ratio dođe i izvesti kako momak je u bunilu te da je izvesno da sutra neće osvanuti, Kraut klimne jer tako se primaju reči o smrtno bolesnima koji slušaocu nisu bliski. Onda otpusti pomoćnika na odmor, no on se ne pomeri sa kamena kako bi ušao u štalu ili otišao do vrata kovačnice. Jer, u sebi se, spozna ne bez iznenađenja, pomirio da sve već je izvesno, da ništa se više ne može uraditi, da starao se najbolje što je mogao i znao pa, ako to nije dovoljno, onda ovo njegov je poslednji napor i opit. Kad već nije uspeo olovo da pretvori u zlato, eliksir za večnu mladost našao nije, niti kamen mudrosti, ni štogod drugog jednako plemenitog i uzvišenog, hoteo je da, makar, izvede dete van materice pošto, ako je seme sićušan čovek, onda može uzgojiti se svuda tamo gde su uslovi dobri. Takav se onda ne rađa nego se podiže. Ili to, ipak, nije dobra reč? U biti, odista, on ne zna kako bi se taj proces ili opit imenovao. Uprkos tome, zasigurno zna da

to nije bogohuljenje, šta god da kažu u Crkvi Jedinog Boga jer seme je onakvo kakvo je svuda, jedino što ne pada uvek tamo gde se iščekuje. I seme maslačka vetar nosi svukud i ono niče u šupljinama zidova i na kamenjaru, možda i pod morem, na dnu njegovom, mada to niko još video nije. Tako je i seme čovekovo palo u drugačiju matericu, ovde u onu od stakla, pošto znano je da u materici kakve zveri seme čoveka se ne može zapatiti. Samo, alchemicuse to nije sprečilo da tragaju za osobitim načinom pošto sva njihova rabota jeste baš takva, potraga za onim što se može dostići spajanjem svakovrsnih sila prirodnih i onostranih.

Nekoji je doctorus ipak uspeo u naumu svojem i stvorio takvog čovečuljka. Drugojačijeg. Istina, spisi o tom pitanju, pošto jesu tajniji od drugih alchemijskih, nisu uvek dovoljno određeni kako bi stvoritelj i spisatelj njihov, ako padnu u zle ruke, mogao da brani se kako sve tamo napisano pogrešno je i nakaradno shvaćeno, i da je reč samo o fantazijskim ili filosofijskim raspravama a ne o recepturama.

I Kraut je u svem tom podvižništvu hoteo da bude te se opitovanja poduhvatio. A kad bez semena je ostao, nevoljan i nespreman da odustane, domislio je drugojačiji način. Istina, i opet nije baš sledio uputstva ali nije ih mnogo ni omašio. Nakon takve odluke i nevoljnog i bojažljivog pristanka pomoćnikovog, najteže mu je bilo naći i dobrano podesiti cev bakarnu i naučiti se, tokom bezbrojnih pokušaja, na nju. Kad i to je svladao, odlaganju više mesta bilo nije. Za noći bez mesečine, na raskrsnici puteva, ugurao je cev u grlo, namakao omču koja je visila sa drveta i odgurnuo šamlicu. U trzaju mrak je nahrupio u njega i namah ispunio ga da nestane.

Kad se izdigao iz bezvremena i otvorio oči, desnicom je opipao dno stomaka. Beše mokro ali izbrisano. Ratio je, kako ga je naučio, pokupio prosuto seme u flašicu i odmah je začepio i voskom zalio grlić.

Drhtavim prstima izvukao je Kraut cev iz grla i žedno udisao. Stegnuta omča svinula je i grkljan i cev ali, bezmalo, i vrat prelomila. Ipak, samoubica je ostao živ. Nijedan alchemicus nije pisao da samoubica mora da umre. Kad prospe seme, on za opit važan više nije.

Krautu je valjalo da balzamima i mastima maže vrat i čvrsto previja ga kako glas bi mu se povratio a bol uminuo toliko da ga svladaju tinkture od pečuraka ludara i dopuste mu malo blagotvornog sna. Dok se tako otimao bolu i slabosti, nalagao je Ratiu da dela, spremi retortu i zapali ognjište.

To bilo je pre punih 40 dana. Opreza radi, još ovaj dan je dodao. I sada, eto, kako god bilo, čeka proticanje ponoći.

I opet iznova uveren je da, pošto odustati nije bio nameran, zamenu jeste naći morao. A kako ovu, ni posle traganja pažljivog i pomnog, našao nije, preostalo mu je jedino da sam davalac semena budne, makar da, koliko mu je znano, ubica bio nije, niti jeste.

I eto ga, leđa oslonjenih na još mlaki zid, s laktovima uprtim u butine, u punom mraku, bez znanja da li žmuri ili su mu oči širom otvorene, jer Meseca nema a ni zvezda.

Kad iz dubine, ili je to daljina, svetlo prema njemu krene, Kraut na noge se osovi. Kolena zakrckaju a kičma im jednako odgovori. Ratio mahne fenjerom pa pođe napred. Čeljusti štale ga progutaju a zatim, uz suškanje slame, i kovačnica u kojoj žara nema. Ognjište je zgaslo pod hladnim pepelom.

Ratio spusti fenjer na zemljani pod, klekne pa gurne ključ u grlo katanca na vratima ležišta. Metal škljocne a šarke cijuknu. Iznutra dođe topli zapanh a nekakav se dim uzvitla i počne dizati do tavanice. Kraut priđe tvrdog grla, sićušan u jadu i nadeždi svojoj. Klekne i pokorno spusti glavu a vrat ga bolno uštine.

Desnicom posegne u dim pa se zaustavi. Neka se razbistri samo.

Šta do njega je bilo, učinjeno je.

Bledo pramenje sporo se i teško razilazi. Ni zadah više ne čuti. Potom, stakleni zid retorte ukaže se.

Spolja suv je, no iznutra još neke vlage i magle ima.

Kraut se primakne do te prepreke. Topla je i miluje oznojano mu lice, a s druge strane već, eto ih, klize kapljice sve dok se, iza njih, ne otkrije jedno sasvim maleno oko i trepne.

Živo.

2010–2020.

BELEŠKA O PISCU

Ilija Bakić rođen je 1960. godine u Vršcu, gde i danas živi. Pesnik je i prozni pisac.

Objavio je sledeće knjige poezije:

Resurekciona seča početnog položaja (1993), *Ortodoksna opozicija alternative slobodnog izbora – artefakt 1* (1995), *Želite li da besplatno letite?*, vizuelna poezija sa Zvonkom Sarićem (1997), *Koren ključa, naličje ravnodnevnice* (1999), *Slava dekadnog sistema ili o A E I O U* (2000), *2002*, vizuelna poezija (2002), *Protoplazma* (2003), *1 2 3 vežbajmo trouglove*, vizuelna poezija (2006), *Filmovi* (2008), *Od i do* (2017).

Prozne knjige:

Prenatalni život, roman (1997, 2005), *Ja, Razarač*, novela (1998), *Novi Vavilon, prosa brutalis*, roman (1998, 2001), *Dole, u Zoni*, internet priče (2000), *Jesen Skupljača*, priče (2007), *Bagra diše*, priče (2009), *U odvajanju*, priče (2009), *Nastaviće se*, stripopriče 1 (2009), *Led*, dvoroman (2010), *Mudrijaši: svemirska pucačina, ujdurma*, vizueloroman (2012), *Futurista u odstupanju ili Unezverijada*, roman (2012), *Četiri reke izviru u raju i ine plovidbe*, priče (2019), *Perfektни perfekt*, roman (2021), *Ka kraju sveta, Ksander*, pričoroman (2021), *Ljudska grla ili Levoruki*, roman (2021), *Dvostav*, roman (2021).

Knjige eseja:

Preko granice milenijuma (signalizam – izazov prestupa), sa Zvonkom Sarićem (2005), *101 lice fantastike* (2015), *Čitanje signala* (2017), *Tri oka u glavi*, ogledi o naučnoj fantastici (2022), *Vilijam Gibson ili Fragmentarni pogled na kiber-pank* (2023).

Zastupljen u antologijama srpske i jugoslovenske fantastike.

SADRŽAJ

I KOŠTANO SAĆE.....	5
II KAMENO SAĆE.....	54
III PRAHA SAĆE.....	95
IV SEMENA SAĆE	160
Beleška o piscu	190

Ilija Bakić
KRAUT ili SAĆE
Prvo izdanje
2023.

Urednik i recenzent
Nenad Šaponja

Lektura i korektura
Snežana Savkić

Priprema za štampu
Saša Pešić

Plasman
Internet knjižara AGORA
tel. 064-648-2288
prodaja@agoraknjige.rs

Izdavač
A G O R A
Zrenjanin, Koče Kolarova 12 A
Agora – izdavaštvo, Novi Sad, Ilirska 16 A
e-mail: ns.agora@gmail.com; www.agoraknjige.rs

Za izdavača
Dragoslava Živkov Šaponja

Štampa i povez
The logo for SAJNOS features a stylized graphic of a grid or circuit board on the left, followed by the word "SAJNOS" in a bold, italicized, sans-serif font.

Novi Sad, Momčila Tapavice 2

Za štampariju
Radomir Injac

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.163.41-31

БАКИЋ, Илија, 1960-

Kraut ili saće : noveloroman / Ilija Bakić. – 1. izd. – Zrenjanin ; Novi Sad : Agora, 2023 (Novi Sad : Sajnos). – 191 str. ; 21 cm. – (Biblioteka „Kalendar”; knj. 126)

Tiraž 1.000. – Beleška o piscu: str. 190.

ISBN 978-86-6053-398-4

COBISS.SR-ID 133212425